

протягом року було накладено адміністративне стягнення (тобто на підставі рішення суду).

Термін можливого поновлення на публічну службу у таких випадках слід встановити загальний – три роки.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.

2. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/65649269>.

3. Кодекс цивільного захисту 2 жовтня 2012 року № 5403-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 34–35. Ст. 458.

4. Про Державну прикордонну службу України. Закон України від 3 квітня 2003 року № 661-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 27. Ст. 208.

5. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 4. Ст. 43.

Помазанов Андрій Віталійович,

науковий співробітник наукової лабораторії
з проблем превентивної діяльності

та запобігання корупції ННІ № 3

Національної академії внутрішніх справ,

доктор філософії з галузі знань «Право»

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ В ПИТАННІ ІНСТИТУЦІЙНОГО ТА ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

На сьогодні корупційні злочини залишаються однією з найбільш істотних перепон до формування в Україні належних умов функціонування державних та приватних інститутів, забезпечення сприятливого інвестиційного клімату, а також розвитку держави й суспільства в цілому. Належне організаційне, інституційне, законодавче та практичне забезпечення запобігання корупції упродовж багатьох років не лише не втрачало своєї актуальності, але й набувало нових обертів, зважаючи на низку об'єктивних та суб'єктивних факторів, що зумовлювали удосконалення корупційних методів, зростання корупційних ризиків у різних сферах суспільних відносин та формування нових підходів до боротьби з таким явищем на державному рівні, зокрема, силами правоохоронних органів.

За даними дослідження Міжнародної організації боротьби з корупцією Transparency International, у 2019 році показники Індексу сприйняття корупції в Україні зумовили перебування її на 126 місці зі 180 можливих серед інших країн [1]. Беручи до уваги показники цього самого рейтингу за попередні три роки, Україна фактично повернулася до «здобутків» 2017 року. Це означає, що з точки зору правозастосування якість боротьби з корупцією в Україні, незважаючи на намагання

реформувати антикорупційні інститути, не поліпшується. Таким чином, досі пануючою залишається так звана «первісна природа» корупції [2, с. 148], інтегрована у сучасне суспільство.

З огляду на дані експертних досліджень, серед факторів, які знижують рівень ефективності протидії корупції, відзначають такі, як недосконалість законодавства, недоліки системи державних інститутів з протидії корупції, прояви корупції в діяльності правоохоронних та судових органів тощо [3]. Водночас, аналіз доктринальних джерел свідчить про те, що саме наведені елементи у своєму комплексі та за своєю сутністю є базовими для боротьби з корупцією.

Зокрема, Н. П. Підбережник, звертаючись до концепції «належного врядування», що становить комплексний механізм запобігання та протидії корупції в країнах ЄС, наголошує на базовому характері принципів відкритості влади, прозорості та зрозумілості процедур прийняття управлінських рішень, наявності дієвих механізмів контролю за діяльністю органів держаної влади тощо [4, с. 158–159].

Відповідно до даних звітності за січень-грудень 2020 року, оприлюдненої на веб-порталі Офісу Генерального прокурора, результативність діяльності НАБУ є не досить значною. Так, за звітний період обліковано 128 кримінальних правопорушень щодо зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК), з яких у 5 випадках вручено повідомлення про підозру; 5 кримінальних правопорушень щодо декларування недостовірної інформації (ст. 366-1 КК), з яких у 4-х випадках вручено повідомлення про підозру; 82 кримінальні правопорушення щодо прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК), з яких лише у 9-х вручено повідомлення про підозру; 38 кримінальних правопорушень щодо пропозиції, обіцянки або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК), з яких у 20 випадках вручено повідомлення про підозру; 12 кримінальних правопорушень щодо зловживання впливом (ст. 369-2 КК) та 4 повідомлення про підозру відповідно [5].

Наведене переконливо свідчить про те, що реформування антикорупційного законодавства, яка проводиться в Україні вже протягом понад десяти років, практично не обмежує реальні корупційні практики.

Так, де-факто навіть положення ратифікованої Україною Конвенції ООН проти корупції на сьогодні досі не реалізовано повною мірою. Зокрема, з огляду на показники практики, державна політика у сфері протидії корупції наразі не може оцінюватися як ефективна та скоординована, яка відображає принципи правопорядку, належного управління державними справами й державним майном, чесності й невідкупності, прозорості й відповідальності [6].

Особливу роль у процесі удосконалення антикорупційної політики відіграє належне законодавче забезпечення та координація діяльності уповноважених правоохоронних органів. Важливим у цьому контексті виступає наділення таких органів достатнім обсягом

релевантних меті їхньої діяльності повноважень з одночасним встановленням достатніх процедурних важелів, що забезпечать ефективність діяльності та, поряд з цим, фільтрів, які унеможливають ті чи інші зловживання.

Системна боротьба з корупційними явищами є неможливою без удосконалення державного регулювання взаємовідносин людини і влади у сфері запобігання та протидії корупції, приведення національної нормативно-правової бази у повну відповідність до міжнародних норм та рекомендацій. Водночас, слушним видається й міркування, згідно з яким необхідним для боротьби з корупцією, як системним явищем, вимагає спільних скоординованих системних дій державної виконавчої влади; органів місцевого самоврядування; силових органів включно з судами; бізнесу; громадянського суспільства та засобів масової інформації як «четвертої гілки влади» [7, с. 208–209].

Водночас, сьогодні, на жаль, передчасним було б говорити про те, що таких ідеалів досягнуто, адже попри функціонування низки спеціалізованих антикорупційних органів, зокрема, НАБУ, САП, НАЗК, реальні масштаби корупційних дій в Україні фактично не скорочуються. Хоча, наприклад, з огляду на інтегруючу роль закону в процесі регулювання протидії корупції можна стверджувати, що прокуратура мала б відігравати самостійну й, водночас, системоутворюючу роль, сприяючи сприяє реалізації потужностей інших органів, спрямованих на боротьбу з корупцією, з використанням власних визначених законом повноважень і правових засобів [8, с. 101].

Одним із надважливих елементів реалізації антикорупційної політики має стати необхідність ретельного планування законотворчості у цій частині. Проте, потрібно розуміти, що, попри нагальність наведеного, саме по собі виконання такої вимоги не здатне стати «антикорупційною панацеєю», адже без вжиття дотичних правозастосовних заходів навряд чи реально відповісти на всі ті виклики, що на сьогодні постають перед державою.

Не варто забувати і про органи судової влади і конституційного контролю, які виконують функції належного правового стримування законодавчої і виконавчої влади, а також контролю за діяльністю цих гілок влади з метою недопущення виходу за межі повноважень. Разом з тим, не можна не погодитися і з тим, що сам по собі процес перевірки суддів у цій частині мусить мати належний рівень прозорості та здійснюватися абсолютно неупередженими суб'єктами, що наразі так і не було реалізовано в новохвалених профільних законах.

Визначаючи основні функції антикорупційної політики можна виділити такі, як попередження конфлікту інтересів, перевірка майнових декларацій посадових осіб та забезпечення доступу до відповідної інформації громадськості. Водночас, говорячи про групу превентивних функцій, серед інших виокремлюють підвищення прозорості публічної служби, а про так звані «репресивні» функції – акцентують на потенціалі кримінального переслідування. Водночас, слід зауважити, що особливо важливим у даному розрізі виступає гарантування дотримання основних

засад кримінального провадження, визначених ст. 7 КПК, з метою виконання завдань кримінального провадження у даній категорії справ. Особливого значення набуває й максимальна скоординованість дій правоохоронних органів, забезпечення ефективного процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних проваджень, а також належного рівня змагальності сторін під час досудового розслідування та невідступне виконання обов'язків сторін кримінального провадження на стадії судового розгляду й дотримання їхніх прав судом.

Доволі дискусійними є задекларовані у проєкті Антикорупційної стратегії держави на 2020–2024 роки [10] (поряд з необхідністю забезпечення невідворотності юридичної відповідальності) пропозиції щодо запобігання корупції у пріоритетних сферах, якими є діяльність суду, прокуратури та поліції. Наприклад, пропонується імплементувати в законодавство поняття обґрунтованого сумніву в доброчесності судді, що саме по собі не відповідає вимозі правової визначеності. Більше того, усі сумніви у доброчесності судді мають, на думку НАЗК, тлумачитися не на його користь [10]. Зважаючи на означене, можна прогнозувати появу ймовірних замовних проваджень відповідного характеру і, як наслідок, поновлення порушених прав суддів у судовому порядку, що в підсумку потягне за собою значні видатки на передбачені законом компенсації. Чи виграє від такого кроку держава та суспільство – питання риторичне.

З огляду на викладене, необхідним, у контексті оптимізації державної антикорупційної політики, є гарантування збалансованого співвідношення між правовим та інституційним забезпеченням протидії корупції, недопущення наділення уповноважених органів надмірними або винятковими правами з метою унеможливлення перевищення ними своїх повноважень, а так само – мінімізація ризиків довільного трактування відповідних законодавчих норм, у тому числі, шляхом зведення до мінімуму обсягу дискреційних повноважень.

Список використаних джерел

1. Індекс сприйняття корупції: дослідження за 2019 рік. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2019/>
2. Андрущенко Л. В. Сутність явища «корупція» та причини її існування в Україні. Право і суспільство. 2016. № 3(1). С. 148–153.
3. Результати соціологічного дослідження Центру Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia>
4. Підбережник Н. П. Управлінські механізми запобігання та протидії корупції в країнах ЄС: досвід Польщі. Ефективність державного управління. 2013. Вип. 36. С. 158–165.
5. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2020 р. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/1stat>
6. Конвенція ООН проти корупції рийнята на засіданні 58-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН 31 жовт. 2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
7. Задорожний С.А. Механізми запобігання та протидії корупції в органах місцевої влади: дис. ... канд. наук держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2016. 251 с.

8. Козьяков І., Рибка М. Місце і роль органів прокуратури у протидії корупції. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2016. № 4. С. 95-102.

9. Висновок КРЄС Про запобігання корупції серед суддів № 21 (2018). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/opinio_21-UA_1.pdf

10. Проект Закону про засади державної антикорупційної політики на 2020-2024 роки. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70007

Рогатюк Ігор Володимирович,
професор кафедри кримінального процесу та криміналістики Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії Служби безпеки України, доктор юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник

СТАН ВИКОНАННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ УКРАЇНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ЗАЛИШАЄ БАЖАТИ КРАЩОГО

Якщо поглянути в історію міжнародних зобов'язань України у сфері запобігання та протидії корупції то така історія буде не дуже яскравою і результативною.

Після приєднання України до Стамбульського плану дій з боротьби проти корупції Антикорупційної мережі ОЕСР з 2004 року і станом на початок 2021 року нами пророблено певну роботу на цьому напрямі [1]. З набранням для України чинності Цивільною конвенцією Ради Європи про боротьбу з корупцією з 01 січня 2006 року [2], Кримінальною конвенцією Ради Європи про боротьбу з корупцією з 01 березня 2010 року Україна стала членом GRECO і стосовно неї було розпочато проходження оцінювання в рамках моніторингового механізму GRECO [3]. З набранням для України з 01 січня 2010 року чинності Конвенцією ООН проти корупції стосовно України відповідним конвенційним органом – Конференцією держав - учасниць Конвенції ООН проти корупції – проводиться вже другий цикл огляду результатів імплементації Україною положень цієї Конвенції. Окрім цього після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [4], нашою державою також взято певні зобов'язання з цієї проблематики.

Протягом 2006–2020 років Україна пройшла чотири раунди моніторингу GRECO. За результатами 1-го і 2-го раундів із 25 рекомендацій повністю виконаними є лише 9. Після 3 раунду, із 16 рекомендацій нами повністю не виконано жодної. За наслідками 4 раунду оцінювання із 31 рекомендації, GRECO дійшла висновку, що Україна виконала задовільно або у задовільний спосіб 5 із 31 рекомендації, 15 – виконані частково, а 11 рекомендацій не виконані [5, с. 108–132]. Аналізуючи наведену тематику можна прийти до логічного